

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ, ВИРОБНИЧОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВИХ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

ANALYSIS OF FINANCIAL, INDUSTRIAL AND INVESTMENT COMPONENTS OF THE DEVELOPMENT OF MACHINE BUILDING ENTERPRISES (ON THE EXAMPLE OF KHMELNYTSKY REGION)

У статті проаналізовано фінансові, виробничі та інвестиційні засади розвитку машинобудівного підприємства. Для визначення ефективності та перспектив інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств Хмельниччини побудовано матрицю парних коефіцієнтів кореляції.

Ключові слова: витрати, інноваційний розвиток, кореляційний аналіз, матриця парних коефіцієнтів, політика фінансування підприємств.

Постановка проблеми. Процес формування ринкових відносин в Україні вимагає глибоких перетворень у методах управління промисловістю. Посилюється необхідність використання сучасних ринкових критеріїв ефективності, підвищуються вимоги до гнучкості управління машинобудівними підприємствами. Наукою розроблено різні підходи до вирішення завдання зниження витрат, однак в сучасних кризових умовах господарювання використання багатьох із них стримується необхідністю значних інвестицій. Тому пошук малоінвестиційних способів підвищення ефективності використання витрат є найбільш прийнятним.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Дослідженню витрат присвячено велику кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Проблеми класифікації, аналізу, планування, обліку та інші аспекти досліджували О. П. Аксененко, І. О. Бланк, О. С. Бородкін, Н. Г. Данілочкіна, В. Б. Івашкевич та інші. Науково-методологічні аспекти формування витрат та управління ними знайшли своє відображення у роботах І. А. Басманова, П. С. Безруких, М. П. Войнаренка, В. М. Гальперіна, В. В. Лук'янової та ін. Серед найбільш фундаментальних зарубіжних досліджень з цієї проблеми слід відзначити праці А. Алчіана, К. Друрі, В. Говіндараджана та інші.

Метою статті є аналіз фінансової, виробничої та інвестиційної складових розвитку машинобудівних підприємств Хмельниччини.

Згідно з логікою дослідження для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі **завдання**: з'ясувати та обґрунтувати політику фінансування діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини; розглянути динаміку відсотків зміни витрат діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької області; дослідити показники діяльності підприємств для проведення кореляційного аналізу; побудувати матрицю парних коефіцієнтів кореляції.

Виклад основного матеріалу. Перелік діючих машинобудівних підприємств, розташованих на території Хмельниччини, включає: ПАТ АК «АДВІС», ПАТ «ТЕМП», ПАТ «Красилівський машинобудівний завод», ПАТ «Славутський ремонтно-механічний завод», ПАТ «Термопластавтомат», ПАТ «Укрелектроапарат», ПАТ «Шепетівський завод культиваторів», ПАТ ХЗКПУ «Пригма-Прес», ПАТ Хмельницький механічний завод» [2]. Розглянемо основні параметри діяльності наведених підприємств.

Для полегшення проведення аналізу основних складових розвитку діяльності наведених підприємств розділимо їх на групи. При цьому, класифікаційною ознакою групування обираємо основну спеціалізацію, оскільки підприємства, які виробляють однорідні або схожі види продукції, будуть схожими за видами та структурою витрат.

Оскільки для розвитку будь-якого напряму діяльності підприємства і, в тому числі, формування витрат діяльності головним фактором виступає наявність у нього достатньої кількості фінансових ресурсів, то розпочнемо розгляд досліджуваних підприємств саме з оцінювання їх фінансової складової розвитку. При цьому варто визначитися, що ж саме являє собою поняття «фінансова складова» витрат.

Фінансовою складовою розвитку діяльності виступає та частина його фінансових ресурсів, яка спрямовується в цю діяльність. При цьому не обов'язково, щоб ресурси спрямовувалися виключно на виробництво, адже, крім виробничої діяльності, у кожного підприємства існує ряд додаткових статей витрат та напрямків діяльності для підтримки та супроводу нормальної виробничої діяльності. За та-

кого підходу фінансовою складовою розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств можна вважати ту частину його наявних і потенційних фінансових ресурсів, які підприємство може спрямувати на пошук нових споживачів за кордоном, розширення ринків своєї діяльності, рекламу продукції та інші види діяльності, що сприятимуть розвитку його зовнішньоекономічної діяльності [1].

Здатність підприємства акумулювати фінансові ресурси може характеризуватися темпами зміни розміру власних і позикових фінансових ресурсів та коефіцієнтами ділової активності.

Розгляд достатності фінансових ресурсів підприємства є важливим для аналізу фінансової складової його діяльності і розвитку, оскільки нестача фінансових ресурсів або висока залежність підприємства від позикового капіталу не можуть сприяти його подальшому розвитку. Саме тому для оцінювання достатності фінансових ресурсів використовуватимемо показники оборотності активів підприємства, його фінансової залежності та ліквідності.

В цілому з результатів проведеного аналізу цих підприємств можемо зробити висновок про те, що ця спеціалізація (виробництво машин і устаткування для сільськогосподарського виробництва) може бути прибутковою для підприємств Хмельниччини.

Розглянемо політику фінансування власної діяльності досліджуваних підприємств (рис. 1).

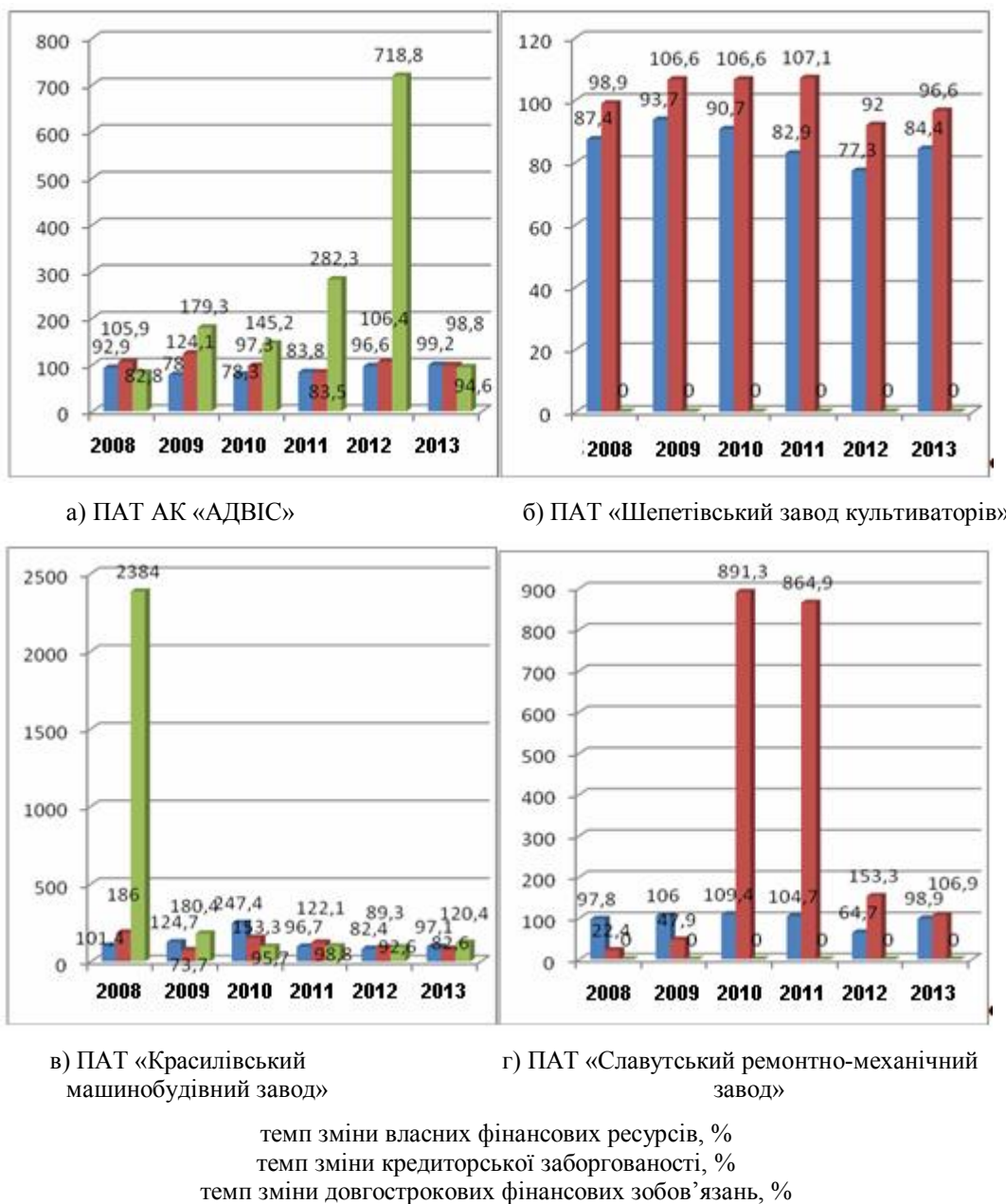

Рис. 1. Політика фінансування діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини у 2008–2013 рр.

Отже, як бачимо з рис. 1, політика фінансування власної діяльності на всіх досліджуваних підприємствах характеризується своїми особливостями, що пояснюється різними управлінськими підходами.

Головним джерелом коштів для подальшого розвитку підприємств є їх прибуток. В цьому випадку для збиткових підприємств саме головного джерела розвитку і фінансування діяльності не вистачає. Тому підприємства йдуть на такі кроки, як надмірне залучення позикового капіталу.

Але якщо підприємство обирає такий напрямок, то його персонал і, зокрема, управлінський персонал, повинен, як мінімум, бути високодосвідченим і висококваліфікованим, адже для розвитку діяльності будь-якого підприємства самих лише фінансових ресурсів недостатньо.

Залучення значних обсягів позикових коштів, особливо на довгостроковій основі, вже саме по собі є ризикованим для підприємства, оскільки досить важко точно передбачити його становище у віддаленому майбутньому. Саме тому залучення таких джерел фінансування діяльності потребує, в той же час, і оптимізації джерел витрат підприємства і скорочення періодів оборотності дебіторської заборгованості [3].

Дивлячись на індикатори політики фінансування діяльності тих машинобудівних підприємств, які є прибутковими – ПАТ «Красилівський машинобудівний завод» та ПАТ «Славутський ремонтно-механічний завод», слід зауважити, що в цьому випадку не спостерігається відверто негативних тенденцій. Як бачимо, з рис. 1, кожне з підприємств на певному етапі своєї діяльності змушене було йти на значний приріст позикових джерел фінансування. При цьому, якщо перше підприємство здійснювало фінансування через залучення довгострокових фінансових зобов'язань, то друге – внаслідок значного приросту обсягів кредиторської заборгованості. Однак ці підприємства об'єднує те, що в подальших періодах вже спостерігалось скорочення обсягів їх позикового фінансування і в даному випадку варто відзначити, що в ситуації недостатності фінансових ресурсів для нормального здійснення і розвитку власної діяльності більш правильним, на нашу думку, був підхід саме ПАТ заводу «Темп». Саме внаслідок нарощування кредиторської заборгованості, яка є значно дешевшою від довгострокових фінансових зобов'язань, підприємству вдалося і акумулювати достатню кількість фінансових ресурсів для здійснення нормальної діяльності, і значно збільшити свої прибутки [4].

Оцінюючи наявність фінансових ресурсів на досліджуваних підприємствах, варто відзначити також, що практично на кожному з них спостерігається постійне скорочення обсягів дебіторської заборгованості. Така динаміка, з огляду на динаміку інших фінансових показників діяльності підприємств, є, в першу чергу, свідченням скорочення обсягів їх діяльності, обсягів реалізації виготовленої продукції і, можливо, навіть обсягів самого виробництва.

Варто зазначити, що аналізована ситуація може виникати і в тому разі, коли підприємства більше уваги приділяють управлінню дебіторською заборгованістю. Саме внаслідок підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю скорочуються залишки її сум на підприємстві і, зокрема, підвищується значення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості.

Щодо показників достатності фінансових ресурсів, то практично для кожного з цієї групи підприємств, вони не є задовільними – якщо в одних відмічається високий рівень фінансової залежності, то інші є абсолютно неліквідними.

Таким чином, дослідивши фінансову складову діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини, можемо зробити висновок, що лише частина з обраних підприємств має подальші перспективи розвитку як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

Якщо говорити про обсяги нерозподіленого прибутку, то жодне з досліджуваних підприємств не має стабільної прибутковості, а тому розраховувати на нерозподілений прибуток при розвитку діяльності машинобудівним підприємствам Хмельниччини навряд чи варто.

Досить потужним чинником подальшого розвитку діяльності підприємств на світових ринках є їх можливість стосовно скорочення обсягів витрат своєї діяльності [5]. Саме тому простежимо динаміку витрат досліджуваних підприємств на рис. 2.

Щодо динаміки витрат діяльності, то можемо сказати, що кожне з машинобудівних підприємств має можливість для зниження показників приросту витрат, однак, можливо, не вистачає управлінських знань та потужної аналітичної підтримки управлінських рішень для використання всіх можливих резервів зниження витрат діяльності підприємств. Крім того, за умови налагодження ефективної системи формування витрат на кожному з підприємств, можливим є використання в подальшому зекономлених на статтях витрат коштів на розвиток їх діяльності [6].

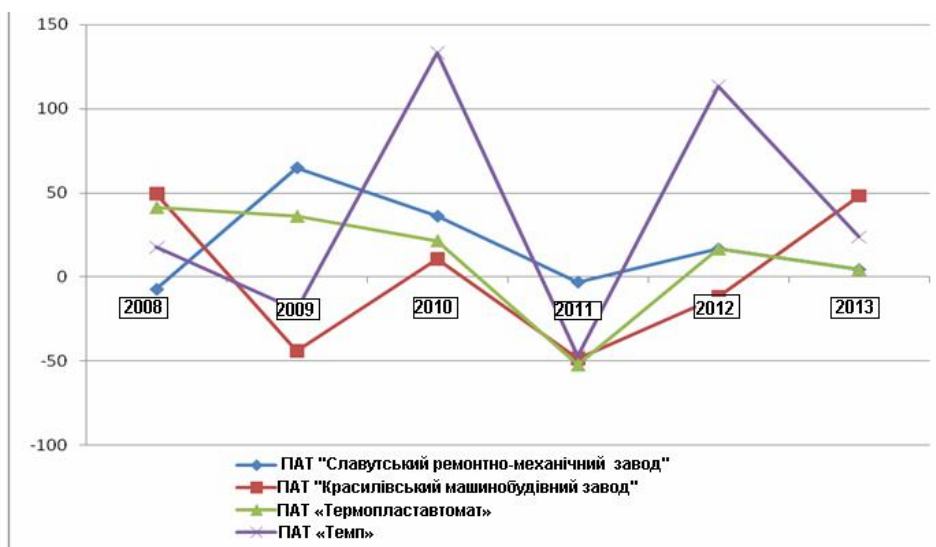

Рис. 2. Динаміка відсотків зміни витрат діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини у 2008–2013 рр.

Для вищої точності результатів аналізу, для його проведення використовувалися показники діяльності підприємства за дев'ять років. Оскільки необхідно було визначити наявність зв'язку між досліджуваними факторами визначення витрат та показниками діяльності підприємства, то використовувався кореляційний аналіз (табл. 1).

Таблиця 1

Показники діяльності ПАТ «Укрелектроапарат» та ПАТ «Темп» у 2005–2013 рр. для проведення кореляційного аналізу

Чинник	Рік									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
ПАТ «Укрелектроапарат»										
Кваліфікація управлінського персоналу	0,72	0,71	0,64	0,68	0,67	0,68	0,59	0,6	0,61	
Стан зовнішнього інформаційного забезпечення	0,49	0,47	0,52	0,48	0,54	0,53	0,54	0,57	0,60	
Рівень розвитку системи внутрішнього інформаційного забезпечення	0,68	0,69	0,66	0,69	0,68	0,68	0,69	0,69	0,68	
Рівень ймовірності існування зайвих витрат	1,26	1,28	1,21	1,37	1,37	1,17	1,8	1,52	1,59	
Відсутність системи внутрішнього аудиту витрат	1,64	1,76	1,8	2,1	1,51	1,61	-0,15	3,13	2,37	
Індекс конкурентоспроможності	3,6	3,8	4,2	4,0	4,7	5,1	4,9	5,0	4,0	
Індекс дохідності	0,07	0,12	0,1	0,04	0,1	0,2	0,33	0,33	0,24	
Індекс безпеки по доходу	0,11	0,2	0,1	-0,02	0,1	0,2	-0,2	0,4	1	
ПАТ «Темп»										
Кваліфікація управлінського персоналу	0,47	0,38	0,32	0,35	0,41	0,44	0,48	0,51	0,53	
Стан зовнішнього інформаційного забезпечення	0,39	0,38	0,4	0,39	0,41	0,41	0,42	0,42	0,43	
Рівень розвитку системи внутрішнього інформаційного забезпечення	0,46	0,47	0,5	0,51	0,52	0,54	0,54	0,56	0,54	
Рівень ймовірності існування зайвих витрат	1,39	1,57	1,6	1,82	1,5	2,14	1,71	1,64	1,67	
Відсутність системи внутрішнього аудиту витрат	1,01	0,97	0,94	0,91	0,99	1,03	1,03	1,01	1	
Індекс конкурентоспроможності	1	1,3	1,2	1,3	1,1	1,5	1,4	2,5	2,3	
Індекс дохідності	1,2	1,4	0,98	0	61,5	5,3	0,43	0,15	1,6	
Індекс безпеки по доходу	0,4	0,1	0,3	0,2	0,3	0,6	0,8	0,8	1,1	

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, було отримано матрицю парних коефіцієнтів кореляції (табл. 2).

Позитивне значення коефіцієнта кореляції свідчить про прямий зв'язок між показниками, а негативне – про обернений зв'язок. Коли коефіцієнт кореляції прямує за абсолютною величиною до 1, це свідчить про наявність сильного зв'язку; у протилежному випадку, коли коефіцієнт кореляції прямує до нуля, зв'язку немає.

Таблиця 2

Матриця парних коефіцієнтів кореляції для ПАТ «Укрелектроапарат» та ПАТ «Темп»

Чинник	Кваліфікація управлінського персоналу	Стан зовнішнього інформаційного забезпечення	Рівень розвитку системи внутрішнього інформаційного забезпечення	Рівень ризику зовнішньоекономічної діяльності	Рівень фінансового ризику	Індекс конкурентоспроможності	Індекс дохідності	Індекс безпеки по доходу
ПАТ «Укрелектроапарат»								
Кваліфікація управлінського персоналу	1							
Стан зовнішнього інформаційного забезпечення	0,79224145	1						
Рівень розвитку системи внутрішнього інформаційного забезпечення	0,02994495	0,10106	1					
Рівень ймовірності існування зайвих витрат	-0,7796546	-0,545514	-0,475466	1				
Відсутність системи внутрішнього аудиту витрат	-0,04191310	-0,212562	-0,03891	-0,30942	1			
Індекс конкурентоспроможності	0,54538587	0,686278	0,829353	0,280693	-0,15413	1		
Індекс дохідності	0,25083691	0,709308	0,328426	0,717816	-0,08567	0,655452	1	
Індекс безпеки по доходу	0,81445327	0,6523	0,79125	0,103792	0,627134	-0,16197	0,254731	1
ПАТ «Темп»								
Кваліфікація управлінського персоналу	1							
Стан зовнішнього інформаційного забезпечення	0,70308886	1						
Рівень розвитку системи внутрішнього інформаційного забезпечення	0,48747883	0,866404	1					
Рівень ймовірності існування зайвих витрат	-0,79185718	-0,552716	-0,527682	1				
Відсутність системи внутрішнього аудиту витрат	-0,02271016	-0,225328	-0,370434	0,110137	1			
Індекс конкурентоспроможності	0,65983354	0,688345	0,71454	0,204122	0,28529	1		
Індекс дохідності	0,10944421	0,706146	0,057417	-0,24864	0,054249	-0,29681	1	
Індекс безпеки по доходу	0,85843583	0,91	0,722822	0,211342	0,62614	0,766494	-0,229804	1

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, з даних табл. 2 бачимо, що існує досить високий рівень зв'язку між досліджуваними факторами формування витрат діяльності підприємств та показниками дохідності їх діяльності й інформаційно-управлінською складовою господарювання. При цьому, тісний зв'язок спостерігається на досліджуваних підприємствах між групою аналізованих факторів та рядом коефіцієнтів, зокрема, і на ПАТ «Укрелектроапарат» та ПАТ «Темп» спостерігається обернений зв'язок між рівнем кваліфікації управлінського персоналу та наявністю внутрішнього аудиту витрат. Тобто, чим вищий рівень кваліфікації персоналу на досліджуваних підприємствах, тим більш присутнім є внутрішній аудит витрат в ході їх формування.

Таким чином, можемо підсумувати, що фактори визначення внутрішніх і зовнішніх чинників формування витрат діяльності підприємства відіграють досить важливу роль у його діяльності, а тому обов'язково мусять враховуватися при розробці стратегії і тактики управління витратами господарювання.

Висновки. Проаналізувавши фінансові, виробничі та інвестиційні складові розвитку машинобудівних підприємств, ми дійшли таких висновків:

1. З'ясовано та обґрунтовано політику фінансування діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини. Політика фінансування власної діяльності на всіх досліджуваних підприємствах характеризується своїми особливостями, що пояснюється різними управлінськими підходами.

2. Розглянуто динаміку відсотків зміни витрат діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької області. Кожне з машинобудівних підприємств має можливості для зниження показників приросту витрат, однак, можливо, не вистачає управлінських знань та потужної аналітичної підтримки управлінських рішень.

3. Досліджено показники діяльності підприємств для проведення кореляційного аналізу, оскільки необхідно було визначити наявність зв'язку між досліджуваними факторами та витратами і показниками діяльності підприємства.

4. Побудовано матрицю парних коефіцієнтів кореляції. З'ясовано досить високий рівень зв'язку між досліджуваними факторами формування витрат діяльності підприємств та показниками дохідності їх діяльності й інформаційно-управлінською складовою господарювання.

Список використаної літератури

1. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління [Електронний ресурс] / Ф. Ф. Бутинець. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2012_1/2.pdf
2. Державний комітет статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Партин Г. О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г. О. Партин. – К. : УБС НБУ, 2008. – 219 с.
4. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : наук. вид. / А. А. Пилипенко. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 276 с.
5. Рахматуліна Э. Ф. Концепция постоянных усовершенствований в системе управления производственной программой предприятия [Электронный ресурс] / Э. Ф. Рахматуліна. – Режим доступа : <http://www.nwpi.ru/news/doc/d34.doc>
6. Шеремета О. В. Групування витрат за економічними елементами у процесі управління підприємством / О. В. Шеремета, В. В. Лук'янова // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки : економіка, політологія, історія. – 2007. – № 7 (44). – С. 46–54.

References

1. Butynecz', F. F. Vytraty vyrobnytstva ta yix klasyfikaciya dlya potreb upravlinnya [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2012_1/2.pdf
2. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy: ofic. sajт [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Partyn, G. O. (2008) Upravlinnya vytratamy pidpryyemstva: konceptual`ni zasady, metody ta instrumentarij. Kyiv: UBS NBU, 219 s.
4. Pylypenko, A. A. (2007) Organizaciya oblikovo-analitychnogo zabezpechennya strategichnogo rozvytku pidpryyemstva : nauk. vyd. Kharkiv: KhNEU, 276 s.
5. Rahmatulina, E. F. Konceptsiya postoyannyh usovershenstvovanij v sisteme upravleniya proizvodstvennoj programmoj predpriyatiya [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupa : <http://www.nwpi.ru/news/doc/d34.doc>
6. Sheremeta, O. V., Luk'yanova, V. V. (2007) Hrupuvannya vytrat za ekonomichnymy elementamy u procesi upravlinnya pidpryyemstvom. Naukovyj visnyk. Odes'kyj derzhavnyj ekonomichnyj universytet. Vseukrayins`ka asociaciya molodyh naukovciv. Nauky: ekonomika, politologiya, istoriya, 7 (44), s. 46–54.

M. V. Ivanov

**ANALYSIS OF FINANCIAL, INDUSTRIAL AND INVESTMENT COMPONENTS
OF THE DEVELOPMENT OF MACHINE BUILDING ENTERPRISES
(ON THE EXAMPLE OF KHMELNYTSKY REGION)**

The aim of the article is to analyze financial, industrial and investment components of machine-building enterprises of Khmelnytsky region.

***Formulation of the problem.** To determine the effectiveness and prospects of innovation and investment development for machine-building enterprises in Khmelnytsky region a matrix of pair correlation coefficients is constructed. This matrix makes it possible to identify the most effective ways to further innovation and investment development of the region.*

***Presenting main material.** To achieve this goal it has been necessary to solve the following problem: to determine and justify funding policy of machine-building enterprises; to consider changing dynamics of cost percent of enterprises in Khmelnytsky region; to explore the performance of enterprises for correlation analysis; to build a matrix of pair correlation coefficients.*

***Conclusions.** After the analysis of financial, industrial and investment components of machine-building enterprises we have got the following conclusions:*

- 1. Funding policy of machine-building enterprises in the region which is characterized by their own features is substantiated.*
- 2. The dynamics of percents of costs change of machine-building enterprises of Khmelnytsky region is considered.*
- 3. A matrix of pair correlation coefficients is constructed.*

***Keywords:** costs, innovation development, correlation analysis, matrix of pair coefficients, policy of enterprises funding.*